

Kumla kommun

Ramprogram vid ny-, om- och tillbyggnad av förskola

Förvaltning för livslångt lärande

Innehållsförteckning

1. Förskole-/ramprogrammets syfte	4
Ramprogrammets fokus.....	4
Förskolans styrdokument	4
God inne- och utemiljö.....	4
Flexibla, anpassningsbara lärmiljöer, som främjar tillgänglighet, trygghet och varierade arbetsätt.....	4
Öppenhet mot och samverkan med närmiljön	5
2. Ramprogrammet – Så vill vi ha förskolan!.....	5
Allmänt om förskolebyggnaden	5
Pedagogik – Barnperspektiv.....	6
Informations och kommunikationsteknologi – IT (IT-verktyg):.....	6
Arbetsätt.....	6
Utomhus.....	6
Flexibilitet	8
3. En god lärande- och arbetsmiljö för barn och personal.....	8
Allmänt på förskolan	8
Ljud, ljus och luft, samt byggmaterial, ytmaterial och inredning.....	9

Beslutande: Nämnd för livslångt lärande
 Datum och paragraf: 2016-09-08. § 80
 Dokumentansvarig: Nämnd för livslångt lärande
 Reviderad: 2018-04-25, § 80
 Gäller till: tillsvidare

Förskole-/ramprogram vid ny-, om- och tillbyggnad av förskola

Detta dokument har tillkommit för att vara ett stöd för de förändringar av förskolelokaler som Kumla kommun har framför sig. Inledningsvis beskrivs ramprogrammets syfte och fokus, samt vad förskolans styrdokument säger om förskolans lokaler. Därefter följer en beskrivning av hur det går till när det blir dags för ny förskola, åtgärder, tidsperspektiv och komplexitet. Sedan följer ramprogrammet med dess fokusområden: Barnperspektiv, lokalernas flexibilitet, samt en god lärande- och arbetsmiljö för barn och personal.

1. Förskole-/ramprogrammets syfte

Ramprogrammet:

- är ett stöd för förvaltningen vid arbetet med ny-, om- och tillbyggnad av förskolor.
- ger förutsättningar för hur man med hjälp av byggnader och närmiljö enligt vetenskap och beprövad erfarenhet,
- skapar en trygg, säker och stimulerande arbetsmiljö, som stödjer barns lärande på bästa sätt.

Ramprogrammets fokus

Ramprogrammet har fokus på:

- Barnperspektiv
- Lokalernas flexibilitet
- En god lärande- och arbetsmiljö för barn och personal.

Förskolans styrdokument

Ramprogrammet utgår från styrdokument för förskolan. Styrdokumenterna för förskola är bland annat läroplan för förskolan 1998, reviderad 2010, och 2010 års skollag.

God inne- och utemiljö

Skollagen beskriver att förskolelokalernas utformning ska vara en "god miljö" och läroplanen anger på liknande sätt att förskolorna ska ha en "god utemiljö". Det är sedan upp till huvudmannen att definiera dessa begrepp vidare.

Flexibla, anpassningsbara lärmiljöer, som främjar tillgänglighet, trygghet och varierade arbetssätt.

Styrdokumenterna ställer stora krav på att hänsyn ska tas till barns olika behov. Barn ska ges stöd och stimulans, som anpassats för att väga upp skillnader i deras förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Styrdokumenterna betonar att barnen ska kunna utvecklas så långt som möjligt som individer. Detta ställer stora krav på flexibla och anpassningsbara lärmiljöer, det vill säga lärmiljöer som främjar tillgänglighet, trygghet och varierade arbetssätt.

Öppenhet mot företag, föreningar och andra kommunala verksamheter

Styrdokumentet fäster också stor vikt vid att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden som samhällsmedborgare. Förskolan ska samarbeta med hemmen för att främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling, till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare (SL 1 kap 4§). För att stödja detta synsätt måste lärmiljöerna samverka med närmiljön både genom en öppenhet kring att dela byggnaderna och utemiljön med andra verksamheter, men också genom att kunna utnyttja närliggande resurser för att skapa naturliga mötesplatser i samhället.

Miljö- och klimatpåverkan gällande materialval

Kumla kommuns miljöprogram är under framtagande och ett remissförfarande påbörjas under våren 2018. Kommunens miljöarbete och de lokala miljömålen ska bidra till att de internationella, nationella och regionala målen kan uppfyllas.

Det är två av de sex regionala fokusområdena som är direkt kopplade till förskolelokaler och det är giftfri vardag samt hållbar samhällsplanering. De lokala miljömålen innebär att användning av miljö- och hälsofarliga ämnen och att miljögifter i barns vardag ska minska. Vid underhållsarbeten, om- och tillbyggnad samt vid nybyggnad ska aktiva val göras för att minska kemiska produkter i byggnaderna och livscykelperspektivet ska vara utgångspunkt. Arbetet med implementeringen av giftfri förskola och skola enligt Naturskyddsföreningen ska fortsätta. Giftfri förskola omfattar dels material och möbler som används inom verksamhetsområdet men även val av golvmaterial, väggfärg och städmetod. Att använda byggmaterial som ur ett livscykelperspektiv inte bidrar till någon större miljöpåverkan från tillverkningsprocessen, under byggnadsfasen, under nyttjandets tiden och hanteringen när materialet har tjänat ut och ska destrueras, ska eftersträvas.

2. Ramprogrammet – Så vill vi ha förskolan!

Vid planering av förskolor är det viktigt att våga tänka nytt och samtidigt ska allt vara väl genomtänkt. Om-, till- och nybyggnader ska omfatta förskolans totala miljö – både den inre och yttre miljön, det vill säga även inredning, möblering och lektytor.

Allmänt om förskolebyggnaden

Allmänt om förskolebyggnaden - den ska:

- anpassas så att den följer och når Kumla kommuns nyckeltal för lokalyta per förskolebarn, det vill säga 10 m²/barn (BRA) , och vad gäller utemiljö 35 m²/barn.
- ha möjlighet att dela i smågrupper och använda lokalerna effektivt.

- erbjuda plats för pedagogiska lärmiljöer, kreativitet, nytänkande, laborativa miljöer, motivation, lust, rörelse, flexibilitet, kvalitet och stödja användningen av IT-verktyg.
- utformas för att möta variationer av lärsituationer. Lärmiljöerna ska underlätta möjligheterna till situationsanpassat lärande och utformas så att de känns trygga och skapar förutsättningar för nolltolerans mot kränkning och mobbing.
- möjliggöra tillgänglighet för alla.

Pedagogik – Barnperspektiv

Den sociala miljön

Förskolan i Kumla kommun ska leda till en högre måluppfyllelse och en utveckling av ledarskapet hos förskolechefer och pedagoger och utgår från lokala och nationella styrdokument:

- Inre motivation och lust att lära
- Delaktighet och medskapande
- Helhetssyn

Barn lär och utvecklas ständigt, både i fysiska och digitala miljöer, därför ska den fysiska miljön stödja och skapa förutsättningar för den digitala och skapande, musik /rörelse och drama miljöer.

Informations och kommunikationsteknologi – IT (IT-verktyg):

Viktigt är att allt lärande erbjuds utmanande och stärkande lärmiljöer som skapar förutsättningar för ett aktivt, kreativt, engagerat deltagande i ett globalt nätverkssamhälle. Dokumentet Digitala Kumla ska efterföljas.

Arbetsätt

Ramprogrammet ska erbjuda öppna och flexibla arbetsmiljöer och ge stöd i att åstadkomma kreativa, nytänkande och kvalitativa lokaler för all verksamhet som rör förskola.

Utomhus

Byggnadernas utemiljö är en viktig del av förskolans lärmiljö. Här skapas möjlighet för uterum för alla årstider - kanske i form av amfiteatrar, rum under tak, vattenlek eller liknande. De skiftande naturtyperna ska tas tillvara för både lek och lärande. Naturliga material och element bör användas som bas för de lekrområden som skapas. Hälsa, natur och miljö kan ligga som grund för lärandet och förståelsen av en helhet.

Det är viktigt med en dialog mellan förvaltning för livslångt lärande och samhällsbyggnadsförvaltningen om hur gården ska användas och hur den ska skötas. Utemiljöerna bör planeras så att barnen får tillräckligt med skugga. Man bör till exempel planera för buskar och träd som kan skapa skugga eller bygga andra solskydd till exempel skärmtak. Skärmtak är också viktiga för möjligheten till verksamhet utomhus som att äta mellanmål ute etc. Utemiljön ska vara tillgänglighetsanpassad. Det ska finnas god belysning utomhus så att barnen kan vara ute och leka även under den mörka årstiden. Beroende på gårdens förutsättningar och verksamhetens behov kan det också vara aktuellt att dela av gården i mindre gårdar för att underlätta överblickbarheten. Ramprogrammet sätter fokus på fyra områden inom utemiljö:

Situationer i social gemenskap:

Det är viktigt att alla barn känner sig trygga, känner att de tillhör en gemenskap och att de lär sig att känna empati och ta ansvar. Miljön ska uppmuntra till aktiviteter som skapar detta.

Aktivering av alla sinnen:

Det är viktigt att miljön ger upplevelser och inbjuder till roliga aktiviteter. Barnen ska även få känsla av att de kan påverka miljön och vara delaktig i den.

Plats för rörelse:

Miljön ska inbjuda till rörelse och fart, det måste finnas plats för rörliga aktiviteter. Den ska också erbjuda balans- och tekniska övningar för utvecklingen av barnets motorik.

Stimulering av kreativitet:

Miljön ska inbjuda till skapande och erbjuda en variation av skapandematerial. Det ska vara en miljö som går att utforska och bli utmanad av över tid

Interiör

Genom val av inredning kan man skapa flexibla mötes- och arbetsplatser för både sittande och stående arbete, som skapar utrymmen för olika situationer och behov. Här följer exempel på inredning som kan verka för det:

Skärmväggar:

Flyttbara enkla väggar för att skapa smårum i rummet.

- Flyttbar förvaring: Med denna möjlighet kan man flytta sin arbetsplats och ändå ha med sig det viktigaste materialet. Man kan också använda exempelvis hyllsystem för att avskärma en grupp.
- Höj- och sänkbara arbetsytor: Kanske man vill stå och jobba med vissa arbetsmoment och då skapar man enkelt ståbord av några bord. Man kan dessutom ge olika åldrar möjlighet att använda samma arbetsytor.
- Lättflyttade möbler: Om möblerna lätt kan flyttas gör man snabbt om lokalen från enskild arbetsplats till grupp- eller samlingsrum. Stolar, bord och hyllor kan ha hjul och skärmar ha bra handtag så att alla kan hjälpas åt att snabbt ge rummet en annan karaktär.

Arbetslagets yta (avdelning, Allrum, minst två mindre rum och skötrum)

Arbetslagens yta ska vara en trygg bas i byggnaden, där barnen känner styrkan av att vara i sin enhet hela dagen. Arbetslagsytan är platsen för kärnverksamheten och den ska kunna varieras beroende på lärsituation. Det ska finnas goda förutsättningar för uppsikt.

Ytor med särskilda funktioner (övriga lärmiljöer)

Förskolan behöver speciella ytor för ateljé och skapande.

Flexibilitet

I ramprogrammet ingår att skapa en flexibel lärmiljö som kan anpassas till ändrade förutsättningar i tid och rum. Det här menas med en flexibel lärmiljö:

- Lärmiljön ska stödja pedagogik och arbetssätt.
- Det ska finnas variation i den fysiska miljön så att man kan välja att sitta i allt från en stor samling till ett eget krypin för reflektion och avkoppling
- Lärmiljön ska kunna följa förändrade åldersstrukturer på barn och elever över tid, det vill säga efter olika verksamheters behov, till exempel om förutsättningarna kräver att en befintlig förskola behöver omvandlas till en F-3 skola.
- Lärmiljön ska kunna anpassas till följd av ändrade organisationsstrukturer, till exempel ökning eller minskning av antalet avdelningar.
- Det är viktigt att se hur man kan samverka och vara flexibel inför sin närmiljö. Det vill säga att se till närsamhällets förutsättningar och hur man kan utnyttja dess resurser. Kanske finns det en närhet till andra lokaler som kan erbjuda kök, idrottshall eller liknande.

3. En god lärande- och arbetsmiljö för barn och personal

Allmänt på förskolan

- Alla verksamhetsdörrar ska ha glaspartier.
- Alla dörrar ska förses med klämskydd.
- Det ska finnas elementskydd på alla element om element finns.
- Genom rätt val av golv-, vägg- och takmaterial ska god ljuddämpning garanteras.
- Det ska finnas bra solskydd på fönster.
- Avdelningarna ska vara utrustade med diskbänk, över och underskåp i vuxenhöjd.
- Fasta förvaringsskåp skall finnas på varje avdelning. Gärna hel vägg golv till tak.
- Det ska finnas möjlighet att vila för barnen. Det kan finnas olika lösningar för detta, man måste dock tänka på att det system man väljer är lätt att hantera, lätt att hålla rent och att det finns förvaringsutrymmen till filter,

madrasser och kuddar. Barn som sover ute ska göra det på en skyddad plats tillgänglig och väl synlig från avdelningen.

- Vägghöjderna och strömbrytare ska sitta 120 cm upp på väggen, över färdigt golv. Det ska vara ett väl genomtänkt antal eluttag i rummen.
- I anslutning till avdelningar vill man ofta ha en ateljé med tillgång till vatten.
- Något utrymme för vattenlek, med golvbrunn ska finnas på varje förskola.
- Kumla kommuns "Digitala Kumla" ska följas.
- Förskolan ska vara försedd med larm/kortssystem så att dörrar kan låsas automatiskt.
- När det gäller annan inredning skall man så långt som möjligt ha höj- och sänkbara arbetsbord.
- Dokumentationsvägg ska finnas till alla avdelningar.

Ljud, ljus och luft, samt byggmaterial, ytmaterial och inredning

Förskolan är en arbetsplats som omfattas av arbetsmiljölagen. Riktlinjer för ljud, ljus och luft måste följas.

Det är viktigt att välja byggmaterial som är beprövat och idag betecknat som giftfritt. Vidare ska inredning och ytmaterial vara lätt rengörbara och textilier ska kunna tvättas.

Entré

Alla förskolor ska ha en tydlig och välkomnande entré som ger en känsla av verksamhetens karaktär. Här finns information om vad som händer, praktisk information om byggnaden, samt föreskrifter. Entréer förses med skärmtak och vindfång. Det ska också finnas separata skärmtak för barns möjlighet att sova/vistas ute skyddade från nederbörd och blåst.

- Entréerna ska i möjligaste mån vara stora och flexibla
- Entréerna ska utformas så att obehöriga inte obemärkt kan komma in.
- Utanför entréer ska finnas skrapgaller. Vägen mot entrén ska vara hårdgjord för att man inte i onödan ska dra in smuts.
- Ytterst ska finnas en groventré där man tar av blöta ytterkläder och skor/stövlar samt golvbrunn/tvätttho för enklare rengöring.
- Avfuktningsskåp/torksskåp ska finnas och ligga placerade i groventrén.
- Toalett ska finnas i anslutning till groventrén, alternativt med ingång direkt utifrån.

Kapprum, toaletter och skötrum

Kapprummen bör finnas i anslutning till huvudentrén. Kapprummen kan behöva olika lösningar för olika åldrar och beroende av hur mycket utrymme som finns. Av- och påklädning i kapprum bör anpassas så att man inte stör övrig verksamhet, till exempel vid vila.

- I kapprum/hall ska det finnas klädhängare och förvaringsfack, här ska också finnas plats för personalens arbetskläder.
- Kapprummen ska rymma påklädningsbänkar och man måste kunna ta sig fram i rummet även om någon sitter på bänken för att hjälpa ett barn.
- Omklädningsrum för personal med skåp och förvaringsfack, låsbart.

Utformning av skötrum

Barn som vistas i förskolan har en ökad risk att få infektioner jämfört med barn som vistas i hemmet och då speciellt de yngsta barnen. Det är en ökad förekomst av virus och bakterier i miljön då många barn vistas gemensamt i begränsade utrymmen.

För att begränsa smittspridningen i förskolan ska skötrum/tvätttrum, toaletter och övriga utrymmen utformas så att goda hygienrutiner kan upprätthållas. Två toaletter per barngrupp (18 barn) rekommenderas. Skötbordet ska vara höj- och sänkbart och avskilt men med möjlighet för den vuxne att ha uppsikt över gruppen eller så ska det finnas möjlighet att skärma av skötbordet för att skydda barnets integritet och för att minska risken för smittspridning. Skötbordet ska av hygieniska skäl, inte placeras där det förekommer lek eller serveras mat. Om skötbordet är placerat i ett tvätttrum med toaletter och tvättställ bör det placeras längst in i rummet, med möjlighet till avskärmning alternativt en glasdörr/vägg mellan skötplatsen och tvättrummet.

I anslutning till tvätt-/skötrummet ska toaletterna vara separerade och förses med dörrar. I direkt anslutning ska det finnas handfat alternativt tvätträna för barnen, där några barn kan tvätta händerna samtidigt. Placeringen av tvätträna/tvättställen är viktig för att slussa barnen direkt till handtvätt efter toalettbesök och för att undvika onödigt spring runt skötplatsen. Viktigt att det är kranar som fungerar för små barn. Barnvänliga tvål- och pappershållare ska finnas tillgängliga vid alla tvättställ. I anslutning till skötbordet ska det finnas en tvättho som enbart används vid blöjbyte och inte för att tvätta barnens händer. För att underlätta handtvätt för personalen bör det finnas ett tvättställ i standardhöjd, nära skötbordet.

- Skötrum och toalett bör vara placerade utanför, men i anslutning till själva avdelningen.
- Skötborden ska ha ho och vara elektriskt höj- och sänkbara till golv.
- Skötrum ska om möjligt ha öppningsbart fönster.
- Handfat behövs i anslutning till toaletterna.
- Halva toalettdörrar är bra för små barn.
- Inga trösklar skall finnas.
- Belysningen i dessa rum ska vara sensorstyrd.

Personal

- Det ska finnas personalrum och möjlighet till avskild vila i vilrum.
- Det skall finnas plats för ytterkläder, värdefackskåp, toaletter och duschrum.

- I personalrummet skall finnas diskbänk, mikro, kylskåp och diskmaskin.
- Eluttag med väggfast timer för kaffebryggare och vattenkokare.
- Dessutom behövs konferensrum, samtalsrum, utrymme för kopiator och annan kontorsutrustning samt ett rum för en förskolechef. Rummen ska vara ljudisolerade.
- Det ska även finnas tillräckligt med arbetsplatser för personalen så att de kan sköta sitt arbete med dokumentation.

Förråd/förvaring

- Centralt förråd för pedagogiskt material, säsongsmaterial med mera.
- Säkerhetsförvaring för t.ex. digitala verktyg.
- Förråd för hygien tekniska produkter måste ligga i anslutning till transportentré/varuintag, får inte tas genom köket.

Utemiljön

Utemiljön ska anpassas till en ändamålsenlig förskolegård.

Utformningen

- Barnens utemiljö ska vara väl skild från biltrafik och transporter till och från förskolan.
- Det är bra om det är låga buskar vid entréerna och bra belysning där liksom på gården i övrigt.
- Viktigt att det finns både mjuka och hårda ytor att vara på.
- Inga otrygga "hörn".
- Tillgång till vatten.
- Staket ska minst vara 1,20 höjd, tvärstag monteras utanför.

Lek

- Solavskärmning måste finnas på gården
- Flexibel utformning av utemiljön som passar alla åldrar.
- Hårdgjorda ytor för cykelslingor är bra.
- Förråd för förskolans/barnens barnvagnar
- Förråd för leksaker och annat utematerial

Snöröjning och halkbekämpning

Se till att det finns plats för att lägga upp snö, samt att man kommer fram med maskiner på gården. Vad gäller halkbekämpning är det viktigt att det finns en sandningssandlåda, ur vilken personal själv kan hämta sand, om det vid extrem halka tar lång tid för avtalad entreprenör att halkbekämpa.

Städutrymmen

- Utslagsvask med slangkoppling för att man enkelt ska kunna fylla hinkar m.m.
- Hyllor på väggarna för toalettpapper, handdukar och annat material
- Här skall rymmas städvagn, städmaskin och en person samtidigt
- Tvättmaskin, torktumlare alternativt torkskåp.
- Tillgång till klädskåp och låsbart skåp för personliga tillhörigheter, här eller på annat ställe i byggnaden.
- Eluttag

Tvättmaskin

Någonstans i huset ska det finnas tvättmaskin och torktumlare, främst för avdelningarnas och kökets behov.

Måltidshantering:

Förskolor utrustas med tillagningskök.

Kök och matsal

- Tänk på kökets placering ur väderstreckssynpunkt. Köket blir varmt genom alla maskiner för matlagning och disk och bör därför ligga i norrläge.
- Diskmaskinen ska ha automatisk huvöppning och Eco spray i fördisken. I anslutning till diskmaskinen ska det finnas doseringsanläggning för maskindiskmedlet samt diskspolslang. Diskrummet ska ha rostfria bänkar.
- Det måste finnas eluttag och plats för matvagn/matvagnar.
- Diskrummet ska även vara tillgängligt för den pedagogiska personalen på förskolan. Därför behövs en separat ingång till diskrummet, då icke kökspersonal inte får gå in i tillagningsköket, där även diskvagnar ska stå.
- I köken ska golv under skåp och bänkar vara släta och ha ordentligt fall mot golvbrunn. På de fria golvytorna får golvbrunnarna däremot inte ha för kraftigt fall.
- Golvbrunnslucken ska vara lätta att lyfta med hjälp av lyftkrok som ska skickas med av leverantören.
- Det måste finnas plats för förvaring av torrvaror samt väl tilltagna kylar och frysar, samt plats och uppladdning av mjölkflitar.
- Servering av mat till barnen kan se lite olika ut beroende på om de äter i matsal eller på avdelning. Viktigt att förbereda så att detta följer regler om hantering av varm mat.

- Leveranser som inte är till köket, får inte passera köket.
- Soprumspacering, utrymme för källsortering.
- Soprum för matavfall och blöjor, dessa får inte slängas i samma kärl.
- Separat källsorteringshus, skall vara lätt åtkomligt från köket, rullbart och snö/isfritt. Även om kök och annan verksamhet delar utrymme har köket mest sopor.
- Kökspersonalen skall ha kontor med datoruppkoppling, egen toalett, tillgång till dusch, omklädningsrum med delbart klädskap alternativt två skåp per person.

Yta för måltider

Ytan för måltider behöver planeras väl så att den inte står outnyttjad en stor del av dagen, utan ska kunna nyttjas för andra ändamål. Där det är möjligt kan måltider ske i övrig verksamhet.

Arbetsstorg

Storleksmässigt föreslår ramprogrammet att ett det finns tillgång till en större yta som kan nyttjas av flera avdelningar samtidigt.

Skyltning av förskolans olika delar är viktig att ta med i planeringen.

Risk och konsekvensanalys bör göras kontinuerligt.

Ta med i flyttprocessen planering – tidsåtgång – magasinering

"Förskolans verksamhet skall präglas av en pedagogik, där omvårdnad, omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. Såväl omvårdnad och omsorg som vila och andra aktiviteter skall vägas samman på ett balanserat sätt. Omsorg om det enskilda barnets välbefinnande, trygghet, utveckling och lärande skall prägla arbetet i förskolan." Lpfö 98/16